

Reflexions i aplicació del Pla de Paisatge de Granollers

Ponències
Revista del
Centre d'Estudis
de Granollers,
17 (2013), 77-109

77

Resum: *Durant la darrera dècada les polítiques paisatgístiques i les estratègies desenvolupades en el marc del Conveni Europeu del Paisatge han intervingut primordialment sobre l'escala regional i/o nacional. En canvi, són poc nombroses les que han tingut una incidència directa i global en el món local, tot i ser en aquesta escala on el paisatge esdevé una experiència més propera a la ciutadania. Esdevé, doncs, necessari, crear noves eines que facin que el paisatge sigui entès com una oportunitat per a la gestió dels municipis. En aquest sentit, aquesta ponència fa un repàs de les polítiques esmentades i exposa, a través d'una introducció teòrica, les possibilitats que ofereix el paisatge per crear projectes de ciutat. D'aquesta manera centrarem el discurs en la presentació del Pla de Paisatge de Granollers, un projecte pioner a Catalunya de planificació paisatgística a l'escala local que pren la participació ciutadana com a element clau. Com demostrarem amb aquest exemple, el paisatge, entès des d'aquesta concepció més àmplia, pot ser una eina per dur a terme una gestió participada dels municipis tenint en compte tots els agents, fomentant la cooperació de les comunitats i millorant la qualitat dels espais quotidians. Finalment, reflexionarem sobre les conclusions que s'han obtingut amb la implicació de la ciutadania de Granollers en l'elaboració i aplicació del Pla de Paisatge, fent especial atenció a un àmbit concret: el carrer Ricomà.*

1. Introducció

En els darrers anys, el concepte de paisatge ha esdevingut una qüestió d'actualitat social i, més que mai, es tenen en compte les seves implicacions en la vida quotidiana de les persones. Ja que la majoria de persones habiten paisatges quotidians i/o paisatges ordinaris i que són aquests els que configuren els seus marcs de vida, les preocupacions per mantenir-los i gestionar-los ja no afecten només les administracions i governs sinó també les mateixes comunitats.

Una altra de les causes que han impulsat la creació de nous debats sobre paisatge és la qüestió identitària. El paisatge és la projecció cultural d'una societat en un espai determinat. En un món globalitzat, on l'homogeneïtat entre pobles, ciutats i territoris és una tendència a l'alça, el paisatge esdevé un clam de reconeixement i diferenciació respecte a «l'altre». Així doncs, a banda d'entendre que el paisatge pugui ser un fonament de la pertinença individual a un lloc, l'arrelament d'una persona vers un paisatge concret, també pot ser un component del sentiment de pertinença col·lectiu, l'arrelament d'una comunitat amb un paisatge determinat. A aquestes reflexions sobre el paisatge com a marc de vida i com a tret identitari d'una comunitat, s'ha d'afegir també la constatació que un paisatge harmònic i cuidat és sinònim de benestar físic i psicològic, el que es podria sintetitzar dient que la qualitat paisatgística ofereix garanties de qualitat de vida.

Tanmateix, el punt de vista del que s'entén per paisatge i la manera com es té en compte aquest concepte ha anat variant a mesura que evolucionaven les reflexions de nombroses comunitats sobre les qüestions esmentades en els paràgrafs anteriors. Aquest canvi, doncs, no ha estat només una qüestió acadèmica o política, ans tot el contrari. La integració del paisatge com a eix transversal pel desenvolupament sostenible va sorgir en aquest context d'inquietud social per trobar en el paisatge una oportunitat per a una nova gestió de conflictes territorials, una manera integral d'identificar-se pobles, ciutats i regions i una estratègia efectiva de participació ciutadana. Simultàniament, els governs van trobar en el paisatge una eina per canalitzar aspectes que, fins aleshores, havien rebut un tractament parcial des d'alguna àrea concreta de l'administració i, també, una manera còmoda i fàcil d'aconseguir treballar conjuntament amb la població. És per això que, des de ja fa més d'una dècada, diferents governs han mostrat interès per aquestes qüestions i han impulsat diferents polítiques i legislacions en el context europeu i a diferents escales, la majoria d'escala supralocal.

Aquesta ponència comença amb una introducció a la legislació vigent sobre paisatge, el Conveni Europeu del Paisatge¹ i la Llei de Paisatge de Catalunya, que ens servirà per emmarcar les iniciatives

¹ Consell d'Europa (2000). *Conveni Europeu del Paisatge*. [en línia] http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/default_en.asp

de paisatge que es desenvolupen a l'escala local i les oportunitats que representen aquestes estratègies en l'àmbit municipal per dur-hi a terme una gestió participada. D'aquesta manera s'arribarà al cas d'estudi, el Pla de Paisatge de Granollers, un instrument de planificació paisatgística aplicat a l'escala local, i detallarem quina ha estat la implicació de la ciutadania, sobretot en un carrer concret, el carrer Ricomà.

1.1. Marc legal europeu: el Conveni Europeu del Paisatge

El Conveni Europeu de Paisatge (CEP, d'ara en endavant) neix de dues iniciatives: una del nord d'Europa i una altra del sud. Mentre diverses organitzacions i països del nord d'Europa van començar a discutir la idea de crear un conveni per a la protecció dels paisatges rurals, algunes regions del sud estaven redactant la Carta del Paisatge Mediterrani,² aprovada a Sevilla l'any 1993. Davant d'aquestes dues experiències, el 1994 el «Congrés de Poders Locals i Regionals» del Consell d'Europa va decidir crear un grup de treball encarregat d'elaborar un conveni sobre el paisatge que integrés ambdós enfocaments. Així doncs, aquestes inquietuds van propiciar que l'any 2000 es signés a Florència el CEP, el primer tractat internacional específicament dedicat al paisatge.³

L'objectiu general del CEP és encoratjar les autoritats públiques a adoptar polítiques i mesures a diferents escales per a protegir, gestionar i planificar els paisatges arreu d'Europa, amb la finalitat de conservar-ne la qualitat i fer que la resta d'actors socials prenguin part en les decisions públiques que hi estan relacionades. A partir de l'1 de març del 2004 va entrar en vigor en aquells països que l'havien signat⁴ i avui dia en són ja 37 els que el tenen en vigor. El CEP obliga, els països que s'hi han adherit, a adoptar polítiques que promoguin la qualitat del paisatge i la participació dels diferents agents implicats en les decisions que afecten la seva regió o país.

² Aquestes regions són: Andalusia, a Espanya, Llenguadoc-Rosselló, a França, i la Toscana, a Itàlia.

³ També s'ha de tenir en compte que existien antecedents jurídics a nivell internacional en matèria de protecció i gestió del patrimoni natural i cultural, d'ordenació regional, d'autonomia local i de cooperació transfronterera.

⁴ Es necessitava la signatura de deu països i tres mesos de transkurs perquè entrés en vigor, així és que van passar gairebé 10 anys des de la seva redacció.

En el preàmbul del CEP es plasma molt clarament la preocupació del Consell d'Europa per assolir el desenvolupament sostenible de les poblacions tenint en compte el rol que juga el paisatge en l'esfera cultural, ecològica, social i econòmica. Destaca també la contribució que fa el paisatge a les cultures locals com a component fonamental del patrimoni natural i cultural, com a eix fonamental de les seves identitats, com a element important en la qualitat de vida de les poblacions i com a element clau pel benestar individual i social. El CEP representa, doncs, un pas decisiu en pro de la creació del dret al paisatge com a part substantiva del dret a una vida digna i al benestar de les poblacions.⁵

Per actuar sobre el paisatge, a l'article 1 del CEP es proposen aquestes formes:

- **Protecció dels paisatges:** comprèn les actuacions per a la conservació i el manteniment dels aspectes significatius o característics d'un paisatge, justificats pel valor patrimonial de la seva particular configuració natural i/o de la intervenció humana.
- **Gestió dels paisatges:** inclou les actuacions dirigides, des de la perspectiva del desenvolupament sostenible, al manteniment del paisatge amb la finalitat de guiar i harmonitzar les transformacions induïdes per l'evolució social, econòmica i ambiental.
- **Ordenació dels paisatges:** comprèn les actuacions que presenten un caràcter propositiu particularment accentuat, encaminades a la millora, la restauració o la creació de paisatges.

Aquesta triple actitud implica una visió dinàmica del paisatge i el rebuig a la mera congelació dels paisatges existents.⁶ Podríem dir, doncs, que el CEP pren una actitud d'acompanyament dels canvis i transformacions que pateixen els paisatges per tal que no perdin la seva qualitat i caràcter. A més, posa especial èmfasi en els paisatges de nova creació i també en aquells més degradats, per tal d'ordenar-los, reestructurar-los i/o dotar-los de significat mitjançant intervencions paisatgístiques. Evidencia, així, la necessitat de tractar els paisatges quotidians, ordinaris, urbans i

⁵ Priore, R. (2002): «Derecho al paisaje, derecho del paisaje». A: Zoido, F.; Venegas, C. [coord.] *Paisaje y ordenación del Territorio*. Sevilla: Consejería de Obras Públicas y Transportes y Fundación Duques de Soria.

⁶ Zoido, F. (2006): *El Convenio Europeo del Paisaje*. Article inèdit.

periurbans: els paisatges on viu la major part de la població. El CEP, doncs, ha aconseguit incorporar el tractament d'espais molt més amplis que anteriorment mai havien estat considerats des d'aquesta perspectiva.⁷

Més enllà de ser el primer tractat internacional dedicat específicament a la temàtica del paisatge, la importància que ha tingut el CEP en el conjunt de països europeus on s'ha aplicat i en d'altres on s'està prenent com a referència és, en gran part, gràcies al seu caràcter pioner per la següent sèrie d'innovacions que val la pena ressaltar:

Principals novetats del Conveni Europeu del Paisatge

1. *Paisatge ho és tot.* El concepte de paisatge afecta a la totalitat del territori independentment de la natura i les característiques d'aquest. Per primer cop es posa èmfasi en els paisatges ordinaris, quotidians, degradats, urbans i periurbans i transfronterers que queden inclosos a la definició.

2. *El paisatge és específic i universal.* És un concepte específic quan s'emmarca en el context d'un territori i d'una cultura concreta, però és general al mateix temps ja que afecta totes les persones i geografies. En aquest sentit, el paisatge és un tot superior a la suma de les seves parts. La qüestió de l'escala és, doncs, molt important en aquest joc de zooms.

3. *El paisatge com a relació entre factors naturals i/o humans.* El paisatge és concebut més com una relació que com un objecte i és fruit d'aquesta combinació que s'ha anat modelant al llarg del temps. Per tant, a l'hora d'avaluar el paisatge i emprendre mesures que l'afectin s'han de tenir en compte tant els elements tangibles com els intangibles

4. *El paisatge és la percepció humana d'un territori.* Sense integrar la visió de la població i de la resta d'agents implicats en un territori concret, no es poden identificar i avaluar els paisatges, ja que la integració d'aquests sabers amb els coneixements tècnics és cabdal per impulsar les polítiques de paisatge més convenients.

5. *El paisatge és un ens dinàmic.* Enfront de la tradició estaticista que pretenia congelar els paisatges en un moment determinat del temps, el CEP planteja la seva interpretació i avaluació regulat per adaptar les polítiques als canvis que l'afecten i modifiquen.

6. *El paisatge ha de ser objecte de protecció, gestió i ordenació.* En oposició a aptituds excepcionalistes i exclusivament proteccionistes, les polítiques que promou el CEP parteixen d'aquesta triple actitud, que acompanya el dinamisme real dels paisatges.

7. *El paisatge com a agent del benestar i el desenvolupament sostenible.* Es reconeix el rol actiu del paisatge com a força impulsora de polítiques públiques que procurin el benestar individual i col·lectiu i la sostenibilitat del territori en qüestió.

⁷ Zoido, F. (2006): *El Convenio Europeo del Paisaje*. Article inèdit.

8. *El paisatge i la participació ciutadana.* Per aproximar-se a la percepció que té la ciutadania d'un paisatge, amb les seves múltiples visions, la manera més eficaç i eficient consisteix en la participació ciutadana, que permet que la societat expressi els seus desitjos sobre els paisatges que vol.

9. *El paisatge com a element de sensibilització i educació.* El CEP compromet les parts implicades a fer créixer entre la societat civil, les organitzacions privades i les autoritats públiques, la sensibilització sobre els valors dels paisatges, el seu paper i les transformacions que aquests pateixen.

10. *El paisatge com a compromís amb els valors ètics.* S'estableix un compromís ètic de gestió responsable del territori i el paisatge entre la societat i les institucions polítiques que va més enllà de l'individu, ja que afecta tota la col·lectivitat, i que ha de garantir el respecte per les generacions futures.

Font: elaboració pròpia a partir de Egoz, S. (2009) «The European Landscape Convention: a close view from a distance». A *Landscape and driving forces. 8th meeting of the Council of Europe workshops for the implementation of the European Landscape Convention. European spatial planning and landscape, No. 93: Council of Europe.*

Per tancar aquest apartat cal aclarir que cadascun dels països i regions que han adoptat el CEP han impulsat polítiques i instruments de caràcter diferent que es poden resumir en tres blocs principals: a) reconeixement juridicoinstitucional del paisatge, b) identificació i qualificació dels paisatges propis i c) aplicacions reals del Conveni. Principalment, les aplicacions reals del CEP s'han traduït en l'escala regional, i les comunitats autònomes són els poders públics del sistema espanyol més ben posicionats⁸ per desenvolupar-lo amb actuacions concretes, així com a Alemanya han estat els *Länder* i a Itàlia les regions. Sense voler ser exhaustives, i només a tall d'exemple, podríem esmentar, en aquest sentit, les lleis del paisatge de Catalunya, València o Galícia,⁹ o les estratègies del paisatge d'Andalusia (aprovada al març 2012), Múrcia o Mallorca (pendents d'aprovació). El següent apartat presenta la situació a Catalunya, regió pionera en l'aplicació del CEP i referent a tot Europa per les polítiques paisatgístiques que ha implementat amb èxit i convertit en bones pràctiques.

⁸ Aquest, a priori, millor posicionament és degut a la posició intermèdia que tenen les comunitats autònomes entre l'Estat i el nivell local i perquè les institucions regionals són les que tenen les competències públiques més rellevants relacionades amb el paisatge, com per exemple, l'ordenació del territori.

⁹ Llei 4/2004, de 30 de juny, d'ordenació del territori i protecció del paisatge aprovada per la Generalitat Valenciana el 2 de juliol de 2004 i Llei 7/2008, de 7 de juliol, de protecció de paisatge de Galícia aprovada per la Xunta de Galícia el 18 de juliol de 2008.

1.2. Marc legal català: la Llei de paisatge de Catalunya

«El paisatge, més enllà d'un atractiu turístic, d'un escenari per contemplar, és un lloc per viure i un patrimoni col·lectiu».¹⁰ Aquesta voluntat de distingir el paisatge i donar-lo a conèixer com un element cabdal dels nostres pobles i ciutats, forma part de l'agenda política catalana dels darrers dotze anys. A Catalunya, l'interès pel paisatge té una llarga tradició segurament gràcies a la gran diversitat de paisatges que tenim en un territori no gaire extens. No és sorprenent, doncs, que Catalunya hagi estat una de les regions pioneres en l'adhesió al CEP.¹¹

És a partir d'aquell moment quan l'antic Departament de Política Territorial i Obres Públiques (DPTOP) va començar a treballar en una llei que establís les bases per a la protecció, gestió i intervenció dels paisatges de Catalunya i, al mateix temps, creés els instruments necessaris per sensibilitzar i educar la població, els equips tècnics i la classe política: la Llei 8/2005, de 2 de juny, de protecció, gestió i ordenació del paisatge.¹² Tot i que ja hi havia certa tradició en la conservació del patrimoni històric i monumental dels centres urbans, així com també en la protecció dels espais naturals de valor excepcional, encara es donava una manca de sensibilitat entre els equips gestors del territori a l'hora d'apreciar i valorar els paisatges i intervenir-hi. És per això que les referències al concepte que fins aquell moment constaven en polítiques, lleis o instruments denotaven una perspectiva estrictament proteccionista i pensada per a paisatges excepcionals i/o singulars, deixant de banda els paisatges quotidians i ordinaris.

Els esforços que es van fer per a posicionar el paisatge a l'alçada d'altres temes tan importants com l'arquitectura i/o el medi ambient van ser considerables. Per un costat, des de la Generalitat, i dins de l'antic DPTOP, es va crear la Direcció General d'Arquitectura

---

¹⁰ Oliveira, S. (2012): «El valor del paisatge». *Presència*, núm. 2099.

¹¹ Adhesió el mateix 20 de desembre de 2000 a través de la Resolució 364/VI del Parlament de Catalunya.

¹² La Llei de protecció, gestió i ordenació del paisatge, aprovada al Parlament de Catalunya el 2 de juny de 2005, s'escurçarà en nombroses ocasions anomenant-la simplement Llei de paisatge.

i Paisatge,¹³ ja desapareguda i, per l'altre, l'Observatori del Paisatge de Catalunya, creat l'any 2004 com a *ens d'assessorament de l'administració catalana i de conscienciació de la societat en general en matèria de paisatge*. També cal destacar els canvis que va comportar la introducció de criteris paisatgístics a la normativa urbanística, el requeriment de dur a terme avaluacions d'impacte paisatgístic i la incorporació de l'element del paisatge a qualsevol avaluació d'impacte ambiental.¹⁴

La terminologia i les definicions de la Llei de paisatge són, en bona part, adaptacions de les establertes pel CEP, fet que demostra la forta inspiració en aquest document: «S'entén per paisatge, als efectes d'aquesta llei, qualsevol part del territori, tal com la col·lectivitat la percep, el caràcter de la qual resulta de l'acció de factors naturals o humans i de llurs interrelacions» (article 3 de la Llei del paisatge).

Tal com afirma Cortina,¹⁵ la Llei de paisatge té per objectiu fer compatible el desenvolupament econòmic i urbanístic sostenible amb la qualitat de l'entorn, atenent als seus valors patrimonials, culturals i econòmics. A més, ha de servir de marc de referència per a les legislacions i planificacions sectorials que puguin tenir incidència sobre el territori i, per tant, sobre la qualitat dels paisatges.

D'entre els instruments previstos per la Llei de paisatge, destaquen els catàlegs i les cartes, aplicables sobre àmbits territorials diferents. Mentre que els catàlegs de paisatge s'emmarquen en l'àmbit territorial de les vegueries, les cartes ho fan en àmbits supramunicipals sense

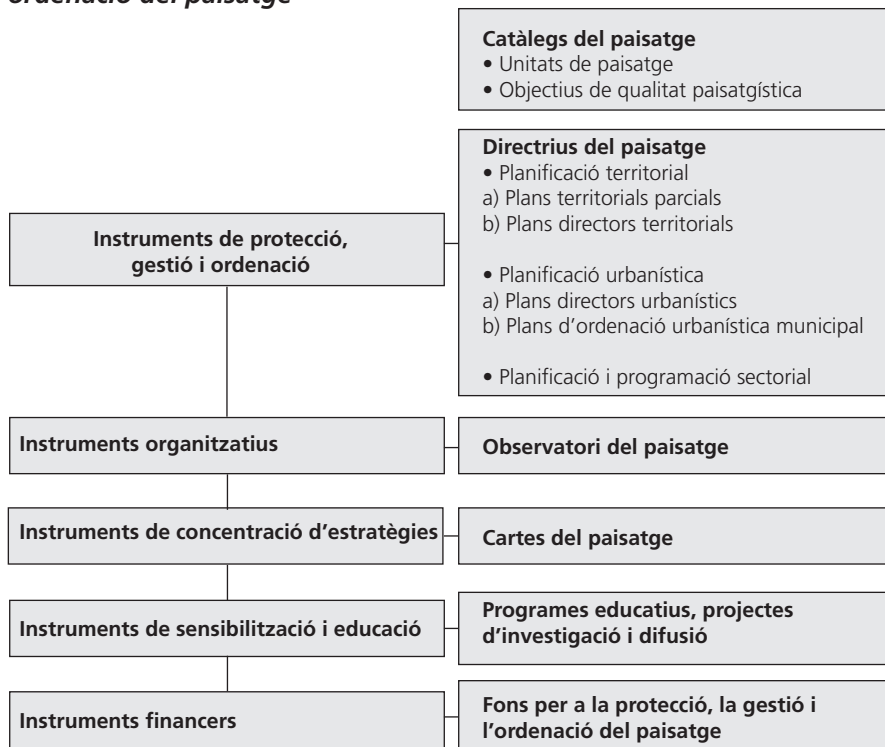
¹³ Actualment el Departament de Territori i Sostenibilitat s'estructura en 4 secretaries, una de les quals és la de Territori i Mobilitat. De les tres direccions generals que conformen aquesta secretaria, una es la d'Ordenació del Territori i Urbanisme i dins d'aquesta hi ha tres subdireccions, entre les quals la de Planificació Territorial i Paisatge. Dins d'aquesta subdirecció s'ubica l'Àrea de Planificació i Estudis Territorials, on s'informen els estudis d'impacte i integració paisatgística.

¹⁴ Cañellas-Boltà, S.; et al. (2006): *La gestió pública del paisatge a Catalunya*. Projecte NORCAT. Barcelona: Centre for the Study of the Sciences and the Humanities (SVT), Universitat de Bergen i Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA), Universitat Autònoma de Barcelona.

¹⁵ Cortina, A. (2006): «La ley de protección, gestión y ordenación del paisaje de Cataluña». A: Mata, R.; Tarroja, A. [coords.] *El paisaje y la gestión del territorio. Criterios paisajísticos en la ordenación del territorio y el urbanismo*. Col. Territorio y Gobierno: Visiones, 5. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Esquema bàsic dels instruments de la *Llei 8/2005, de protecció, gestió i ordenació del paisatge*

85

Font: elaboració pròpia a partir de Cortina, A (2009). «Les cartes de paisatge a Catalunya». A: Nogué, J.; Puigbert, L; Bretcha, G. [ed.]. *Ordenació i gestió del paisatge a Europa. Plecs de Paisatge: eines 2*. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya.

correspondència administrativa obligatòria.¹⁶ A continuació, es presenten ambdós instruments per separat i destacarem les característiques principals de cada un.

Els catàlegs de paisatge constitueixen un instrument per a la incorporació del paisatge en l'ordenació del territori i un element clau per facilitar la connexió entre el planejament territorial i l'urbanístic referent a la implementació de polítiques

¹⁶ Això vol dir que totes les cartes de paisatge impulsades a Catalunya superen l'àmbit territorial municipal, tot i que aquesta no ha estat una qüestió definida a la llei. Les que s'han elaborat fins ara —Alt Penedès, Priorat, Berguedà, Vall de Camprodon (Ripollès), Conca de la Riera d'Argentona (Maresme), Vall del Tenes (Vallès Oriental) i Alt Empordà— són àmbits geogràfics amb personalitat pròpia, i tot i que algunes tinguin correspondència amb comarques, no han estat així considerades per ser àmbits administratius sinó per la seva identitat històrica.

de paisatge.¹⁷ Si l'ordenació territorial i urbanística té en compte el paisatge, pot anar més enllà a l'hora d'assolir els seus objectius socials, econòmics i mediambientals. Tal com diu l'article 10 de la Llei de paisatge, «els catàlegs són els documents de caràcter descriptiu i prospectiu que determinen la tipologia dels paisatges de Catalunya, identifiquen llurs valors i llur estat de conservació i proposen els objectius de qualitat que han de complir».

A més, els catàlegs han servit per aportar un important coneixement dels paisatges de Catalunya, assolit gràcies a les diagnosi realitzades entre els experts tècnics, els acadèmics i la ciutadania.¹⁸ La incorporació de la participació ciutadana en el procés d'elaboració dels catàlegs, a banda d'una oportunitat per a la difusió dels valors del paisatge i per arribar a detectar els factors més perceptius, identitaris i intangibles del paisatge, ha esdevingut l'eina en la qual s'ha basat l'Observatori del Paisatge per aconseguir la implicació i la corresponsabilitat de la societat en la gestió i la planificació del paisatge.¹⁹

La culminació d'aquestes tasques arriba amb la definició d'uns objectius de qualitat paisatgística (OQP), que han d'expressar les aspiracions de la col·lectivitat, i que són els que guiaran i orientaran les futures actuacions. La manera com el paisatge s'incorpora al planejament territorial, concretament als plans territorials parcials, és a través de les directrius de paisatge. Les directrius, com s'esmenta a l'article 12 de la Llei de paisatge, «són les determinacions que, basant-se en els catàlegs del paisatge, precisen i incorporen normativament les propostes dels objectius de qualitat paisatgística en els plans territorials parcials o en els plans directors territorials».

D'altra banda, els catàlegs representen també un poderós instrument de sensibilització, educació i consciència ciutadana²⁰ que

---

¹⁷ Nogué, J., Sala, P. (2009): «Los catálogos de paisaje de Cataluña». A: Busquets, J.; Cortina, A. [coord]. *Gestión del paisaje. Manual de protección, gestión y ordenación del paisaje*. Barcelona: Ariel Patrimonio.

¹⁸ Paül, V., Sala, P. (2010): «El Vallès en el Catàleg de paisatge de la Regió Metropolitana de Barcelona». Granollers: Ponències. Anuari del Centre d'Estudis de Granollers 2009, p. 67-110.

¹⁹ Sala, P. (2009): «Els catàlegs de paisatge de Catalunya». A: Nogué, J. et. al. [eds.]. *Ordenació i gestió del paisatge a Europa*. Plecs de paisatge: eines 2. Olot: observatori del Paisatge de Catalunya.

²⁰ Nogué, J., Sala, P. (2009): «Los catálogos de paisaje de Cataluña». A: Busquets, J.; Cortina, A. [coord]. *Gestión del paisaje. Manual de protección, gestión y ordenación del paisaje*. Barcelona: Ariel Patrimonio.

ha permès fer una gran difusió de les tipologies paisatgístiques existents a Catalunya.

Les cartes de paisatge, tal com defineix l'article 14 de la Llei de paisatge, «són instruments de concertació d'estratègies entre agents públics i privats per a acomplir actuacions de protecció, gestió i ordenació del paisatge que tinguin per objectiu mantenir-ne els valors». Les associacions, les administracions locals o els consells comarcals impulsen aquestes cartes com a mesura per posar en valor un àmbit supramunicipal amb unes característiques paisatgístiques peculiars amb el fi d'establir objectius, acords i estratègies de gestió per promoure la millora d'aquest paisatge i la qualitat de vida de les seves comunitats.

Les cartes no són, però, una simple declaració testimonial de principis, sinó un document de compromís a favor del paisatge on les parts signants es comprometen davant la societat a formar part d'un projecte col·lectiu i a treballar per assolir els compromisos signats. Són un «full de ruta» i una eina de participació, concertació i mediació territorial útil per a l'establiment d'un marc comú que faciliti l'entesa i el consens entre els agents implicats en la transformació i gestió dels paisatges d'un territori.²¹

Dels principals valors que s'assoleixen amb les cartes de paisatge, en ressaltaríem dos. D'una banda, la seva eficàcia gràcies a la signatura de convenis de gestió, entesos com contractes programa entre dos o més agents, que permeten l'execució de projectes concrets. D'aquesta manera es pot garantir que el pacte signat es dota d'eines i recursos econòmics per a la concreció de les mesures que s'hagin aprovat i que no roman, doncs, simplement com un document teòric. D'altra banda, el procés participatiu de concertació i mediació que es porta a terme per desenvolupar una carta, tal com diu Cortina²² permet legitimar les relacions entre els diversos agents que actuen en un territori, augmentar el capital social, reafirmar els valors i el compromís ètic a favor d'un paisatge de qualitat i assolir un bon estat de governança pel

²¹ Cortina, A. (2011): «Las cartas del paisaje: un instrumento de concertación territorial y de compromiso ético a favor del paisaje». *Revista de Derecho Urbanístico y de Medio Ambiente*, núm. 263.

²² *Ibidem*.

territori en qüestió. Són potser aquestes dues característiques les més convenientes i remarcables a l'hora de pensar en un possible instrument de planificació paisatgística a l'escala local.

2. El paisatge i l'escala local

88

Ponències

Com ja hem explicat, Catalunya es va adherir al CEP a finals del 2000 i, més tard, el 2005, la Generalitat de Catalunya va aprovar la Llei del Paisatge de Catalunya. Això va permetre el desenvolupament de diversos instruments que han estat molt útils i han representat un avenç significatiu en les polítiques de paisatge. No obstant això, l'escala des de la qual s'ha treballat supera els límits municipals i no sempre els beneficis generats són perceptibles des de l'escala local. Es podria considerar que les directrius i/o els acords que generen aquests instruments actuen indirectament sobre els paisatges locals, però en el seu disseny no han estat concebuts des de i per a aquesta escala. Quan es volen aplicar en un municipi determinat, doncs, sovint resulten excessivament generalistes i acaben adoptant el rol de directrius o estratègies marc.

Si rescatem algunes de les consideracions que se n'han fet des del món de la recerca en relació a l'escala local, podrem copsar la importància que aquesta té en la vida de les persones. Com diu Manel Castells, «malgrat l'extensió de la vida metropolitana, la majoria de la gent continua habitant, consumint i produint els espais locals».²³ A més, el coneixement més profund d'aquest espai incentiva també un grau més elevat de participació en la vida comunitària, com també una implicació i un posicionament més responsable i actiu en les qüestions socials i ambientals.

Quan traspassem la reflexió a l'àmbit paisatgístic, destaca també l'escala per la seva importància pel que fa a la relació amb la ciutadania. «És en aquesta escala [local] on el paisatge, en la seva conformació física, així com en la forma en què es percep, representa una experiència directa de la vida quotidiana», diu Zoido.²⁴ Altres autors han destacat, també, el paper de l'escala local per aconseguir que els instruments de planificació paisatgística siguin

---

²³ Castells, M. (1997): *La era de la informació: economía, sociedad y cultura*. Madrid: Alianza.

²⁴ Zoido, F. (2006): *El Convenio Europeo del Paisaje*. Article inèdit.

efectius. Nogué²⁵ i Sabaté²⁶ observen que «com més local és el procés participatiu més senzill és per la gent trobar referents quotidians propis i, segurament, més interès generen aquests», mentre que Riesco Chueca²⁷ afirma que «és només en aquesta escala on es possible dotar de sentit a l'acció paisatgística».

Però fins a l'actualitat, com ja hem apuntat, les polítiques, instruments i projectes que afectaven els paisatges locals el tenien present des d'una òptica esbiaixada en la qual s'intervenien només sobre un element o només es realitzava el tractament d'una àrea específica. Per exemple, són nombroses les experiències d'ordenances municipals de paisatge urbà, com la de Barcelona,²⁸ en les quals s'ordena l'espai construït dels municipis i es regulen els usos i activitats que s'hi poden fer. Un altre tipus d'intervenció són els plans de rehabilitació dels centres urbans o barris degradats en els quals, a banda de programar actuacions de millora arquitectònica d'aquests espais, també s'acostuma a establir una bateria de mesures de caràcter social per assegurar la viabilitat dels projectes.²⁹ Fins i tot, podríem destacar nombrosos exemples des del punt de vista patrimonial, bé sigui des del patrimoni arquitectònic o des del patrimoni natural. Manquen, doncs, instruments de planificació paisatgística per a l'escala local que interpretin el paisatge des de la dimensió holística que plantegen el CEP i la Llei de Paisatge i que la seva aplicació real en un municipi n'afavoreixi la gestió.

És amb aquesta motivació i per l'oportunitat que representa que es planteja el Pla de Paisatge de Granollers, el qual s'explica detingudament a continuació.

²⁵ Nogué, J.; et al. (2010): *Paisatge i participació ciutadana*. Documents 1. Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya

²⁶ Sabaté, X. (2009): *Les veus del paisatge. Reflexions metodològiques sobre la participació ciutadana en els catàlegs de paisatge de Catalunya (anys 2005-2009)*. Memòria de recerca, Universitat de Girona.

²⁷ Riesco Chueca, P.; Gómez, J.; Álvarez, D. (2008): *Región, Comarca, Lugar: Escalas de Referencia en la Metodología del Paisaje*. Granada: Cuadernos Geograficos de la Universidad de Granada. Vol. 43.

²⁸ *Ordenança Municipal dels Usos del Paisatge Urbà de la ciutat de Barcelona*. Publicat al BOP 146 de data 19/06/1999. Última correcció publicada al BOP 281 de data 24/11/03. <http://www.bcn.cat/paisatgeurba/download/oupu.pdf>

²⁹ En aquest sentit destacariem els projectes engegats per la Llei de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen atenció especial 2/2004, que en el període 2004-2010 havia impulsat 148 projectes en 143 barris de 8 camps d'actuació: espai públic i espais verds; rehabilitació d'edificis; provisió d'equipaments; incorporació de les TIC als edificis; foment de la sostenibilitat; equitat de gènere; millora urbanística, social i econòmica i accessibilitat.

3. El Pla de Paisatge de Granollers

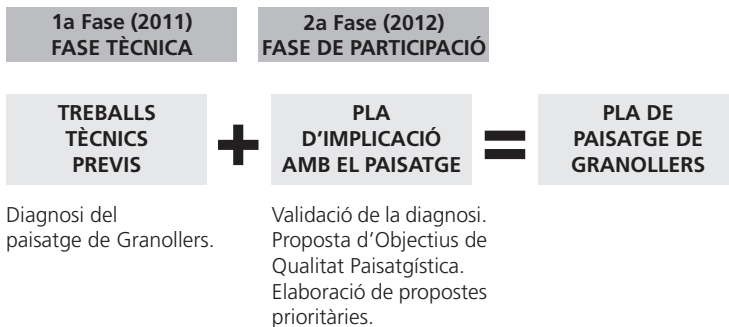
L'Ajuntament de Granollers, disposat a promoure un desenvolupament sostenible i una bona gestió de la ciutat i el seu entorn va impulsar, l'any 2011, la realització del Pla de Paisatge de Granollers, un instrument pioner de planificació paisatgística on és especialment important la implicació de tots els agents en la seva elaboració.

Ponències

El Pla de Paisatge es planteja com un document per la concertació i el compromís entre l'administració, les entitats i la ciutadania, i té com a objectius fonamentals:

- Donar a conèixer i contribuir a l'apropiació del paisatge per part de la ciutadania de Granollers.
- Fomentar la cohesió social i el sentiment d'identitat a través de l'estimació del municipi.
- Implicar els diferents agents en l'obtenció de compromisos concrets en relació amb la gestió del paisatge.
- Millorar la qualitat paisatgística del municipi en tots els seus àmbits i components, incloent el centre i la perifèria.

En definitiva, el Pla de Paisatge de Granollers busca contribuir a la millora del paisatge, potenciant els seus valors, mitjançant la participació i implicació de la ciutadania.

Fases del Pla de Paisatge de Granollers. Font: elaboració pròpia.

Per tal de dur a terme el Pla de Paisatge de Granollers, es van plantejar dues fases. Una primera fase de treballs tècnics, per tal d'aconseguir obtenir una primera diagnosi preliminar i on es van establir les bases de treball, i una segona fase, on la participació ciutadana va validar i completar els treballs tècnics a més de determinar els objectius de qualitat paisatgística i apuntar algunes propostes d'accions a emprendre. A continuació es detallen els treballs realitzats i els resultats obtinguts de cadascuna d'aquestes fases.

3.1. Treballs tècnics previs³⁰

La primera fase del Pla de Paisatge de Granollers buscava obtenir un coneixement profund del paisatge del municipi des d'un punt de vista tècnic. Per això, ha estat estudiat de forma holística, que vol dir que s'ha tingut en compte tot el territori per igual així com també les interaccions i la relació entre les diferents parts.

La diagnosi tècnica es basa en una identificació i caracterització del paisatge. Per mitjà d'aquest treball ha estat possible la definició de les diferents tipologies de paisatge que existeixen a Granollers, s'han detectat els valors paisatgístics i s'han pogut determinar els impactes i riscos que comprometen el manteniment de la qualitat paisatgística del municipi, enunciant els reptes i oportunitats per resoldre els conflictes detectats i aconseguir l'excel·lència paisatgística.

Un dels productes més interessants obtinguts en aquesta fase és el mapa de tipologies de paisatge de Granollers. Tot i que és impossible delimitar un paisatge en sentit literal, tant per les influències constants que rep com per les diferents interpretacions que poden fer-se en funció de la persona que ho percep, es va considerar convenient establir les següents tipologies per agilitzar l'anàlisi del paisatge del municipi. Aquestes tipologies, a més, s'ha constatat posteriorment que són fàcilment identificables per la població: paisatge periurbà, paisatge fluvial, paisatge urbà i paisatge dels polígons d'activitat econòmica.

---

³⁰ Documents disponibles a la web: <http://www.granollers.cat/urbanisme/pla-paisatge-granollers>.

Tipologies de paisatge de Granollers. Font: elaboració pròpia. Fotografies: Pere Cornellàs (1, 2, 4, 5, 7) i Míriam Valdelvira (3, 6, 8, 9).

Com a conclusió d'aquesta fase podem dir que del paisatge de Granollers en destaca el seu patrimoni natural i cultural, el mosaic d'usos que combina la tradició agrícola i la vessant industrial, i també el paisatge urbà. Són aquests trets característics els que confereixen al municipi un caràcter únic que haurà de saber preservar, gestionar i transmetre a les generacions futures.

3.2. Pla d'Implicació amb el Paisatge de Granollers

La participació ciutadana és fonamental en tot procés de planificació paisatgística. El territori és un assumpte que afecta el conjunt de la ciutadania. En aquest sentit, la participació s'entén com una eina que ha de permetre recollir la visió general del conjunt de les persones que fan ús del paisatge en qüestió, ja que cadascú de nosaltres el percep d'una manera diferent, i és interessant recollir la varietat d'opinions per tal d'obtenir una visió polièdrica del paisatge i així garantir la satisfacció de les necessitats comunes. Tanmateix, és sabut que la gent tendeix a adquirir responsabilitats davant d'allò que considera propi, mentre que es despreocupa davant d'allò que considera aliè. A través dels processos de participació, les persones poden fàcilment «apropiar-se» del seu paisatge,³¹ i contribuir així al benestar individual i col·lectiu en poder prendre part en les decisions que afectaran la seva qualitat de vida i la de la comunitat.

El Pla d'Implicació amb el Paisatge de Granollers es planteja com una necessitat en termes de paisatge i més a l'escala local. És i ha de ser la població de Granollers la que determini quins són els valors del seu paisatge i, sobretot, quins són aquells que cal preservar i/o posar en valor ja que esdevenen els trets més identitaris del municipi. D'altra banda, és a la població a qui cal dirigir la pregunta «Quin paisatge volem?»³² per tal de determinar el rumb que ha de seguir l'evolució del paisatge del lloc. El Pla d'Implicació amb el Paisatge de Granollers, a més, encaixa perfectament en la filosofia del municipi de gestionar entre tots els agents les qüestions de ciutat.

³¹ Sabaté, X., et al. (2009): *Participar. Com incidir en les decisions que afecten el territori*. València: Edicions Tres i Quatre i Institut del Territori.

³² Pregunta a la qual responen els objectius de qualitat paisatgística.

Eslògan del Pla d'Implicació amb el Paisatge de Granollers. Font: elaboració pròpia.

Les diferents metodologies i eines participatives que es van emprar, van ser plantejades per tal d'arribar al màxim nombre possible de persones i agents implicats, així com també, de garantir la representativitat dels resultats obtinguts. Els objectius d'aquesta fase eren: descobrir l'opinió de la ciutadania respecte als paisatges del municipi, validar els treballs tècnics realitzats i, anant un pas més enllà, involucrar la població com a agents actius del paisatge de Granollers. En aquest sentit, es van dissenyar els mecanismes participatius de manera que permetessin acomplir les finalitats anteriors.

Entre els diferents mecanismes, destaquen el qüestionari ciutadà i el quadern de debat familiar, on es van plantejar un seguit de preguntes en quatre blocs temàtics, però amb un llenguatge adaptat per a cada format. Els blocs temàtics van ser els següents:

- Percepció del paisatge: es preguntava a la ciutadania sobre els llocs de Granollers que els evocaven valors o emocions relacionats amb el paisatge.
- Usos i consideració sobre l'estat de qualitat del paisatge: es preguntava sobre els usos quotidians que fa la ciutadania dels diferents paisatges de Granollers i sobre quina era la seva percepció de l'estat de qualitat en què es troben aquests paisatges.

- Impactes i amenaces: es plantejaven certs aspectes i dinàmiques que poden degradar la qualitat dels paisatges, i es preguntava sobre si la població realment ho considerava un impacte o bé no percebia cap amenaça.
- Propostes i objectius per a la millora de la qualitat del paisatge: es proposaven diferents objectius i propostes que teòricament farien millorar la qualitat del paisatge de Granollers i es demanava seleccionar-ne aquells que es consideressin prioritaris o més adients.

Mecanismes participatius del Pla d'Implicació amb el Paisatge de Granollers

Acció	Descripció
Qüestionari ciutadà	Espai de consulta en paper i a la pàgina web de l'Ajuntament de Granollers, dirigit a la ciutadania en general, per recopilar aportacions per al procés. Es van utilitzar fotografies, mapes i altres recursos gràfics.
Quadern de debat familiar	Amb uns continguts semblants als del qüestionari, es va fer arribar als centres educatius de Granollers una consulta en format de quadern de debat familiar per tal que l'omplissin en família.
Grups de debat sectorials	4 grups de discussió per a 4 sectors d'activitat amb una elevada incidència sobre el paisatge. Aquest exercici va permetre esbrinar les preocupacions d'aquests agents i concretar objectius de qualitat paisatgística específics.
Sessió plenària final	Es va convidar els participants dels debats sectorials a una sessió de presentació dels resultats preliminars del procés i a la primera proposta d'accions.
Debats als Centres Cívics	Es van dur a terme debats en el si de les juntes dels Centres Cívics, per traslladar els debats sectorials a aquests òrgans de participació.
Grup Impulsor	Creació d'un equip de treball intern de l'Ajuntament de Granollers, format per un càrrec tècnic de cadascun dels departaments municipals implicats.
Dinàmiques pel Consell dels Infants	Plantejament de 3 sessions de treball en el marc del Consell dels Infants, òrgan de participació ciutadana de l'Ajuntament de Granollers format per nens i nenes representants dels cursos de 5è i 6è de totes les escoles.

Font: elaboració pròpia.

D'altra banda, als debats sectorials i a la sessió plenària es va treballar fent èmfasi en la visió sectorial que alguns agents poden tenir sobre el paisatge, amb continguts específics segons el sector al qual anaven dirigides, però de forma que els resultats fossin integrables amb els de la resta de mecanismes participatius.

96 Els sectors considerats, tots amb una elevada incidència sobre el paisatge van ser els següents: sector econòmic (industrial i

Ponències

Imatges de la participació ciutadana durant el procés d'elaboració del Pla d'Implicació amb el Paisatge de Granollers. Fotografies: Ajuntament de Granollers

comercial), sector agrari (habitants i pagesia de Palou), sector educatiu (centres escolars, entitats d'educació de lleure) i associatiu (tercer sector i associacions del municipi). Cadascun dels 4 grups va treballar de forma preferent sobre una o més d'una de les tipologies de paisatge en què es pot dividir Granollers, per tal que la lectura del territori i els resultats dels tallers afavorissin la visió i el posicionament sectorial.

També es va treballar amb dues plataformes que van permetre una aproximació al paisatge ben diferent. Per un costat, es va recollir la visió dels infants de Granollers a través de les sessions amb el Consell dels Infants de Granollers i, per l'altra, la dels tècnics de l'Ajuntament amb la creació del que es va anomenar Grup Impulsor i que va permetre un treball tècnic transversal sobre el paisatge del municipi.

Gràcies a tots aquests instruments es va poder saber l'opinió que té la ciutadania del seu paisatge quotidià. Quines són les seves necessitats, quines són les amenaces que en percep i també quins són aquells elements o factors que fan que les persones s'identifiquin amb el paisatge de Granollers i aquest esdevingui un tret distintiu de pertinença i d'orgull. Tanmateix, s'ha fet arribar tant a la ciutadania com a les entitats del municipi la idea que tots som agents del paisatge i que, per tant, hi tenim drets però també deures a l'hora d'aconseguir un paisatge de qualitat i, de retruc, un paisatge que millori la qualitat de vida de les persones.

Del procés, podem destacar deu apreciacions que la ciutadania fa de Granollers i que es poden considerar conclusions a incloure a la diagnosi del paisatge del municipi:

1. El centre de Granollers està molt ben valorat com a punt neu-ràlgic de la ciutat. En aquest sentit, possiblement els barris estan més infrautilitzats, motiu pel qual els moviments de la població acostumen a ser de la perifèria al centre i mai a la inversa. En aquest sentit, caldria treballar sobre els espais limítrofs entre barris per integrar nous espais d'enllaç amb el centre.
2. Hi ha la sensació que la ciutat és grisa i que podria millorar l'estat en què es troben les façanes, sobretot d'aquells recorreguts de vianants que afavoreixen la vista del carrer. La ciutadania considera que la solució pot venir tant des de l'Ajuntament, amb l'aplicació

progressiva de la Carta de Colors i el foment de l'arranjament de façanes, com també de la població, que amb intervencions espontànies pot aportar notes de color a la ciutat.

3. El comerç tradicional encara és una fortalesa i un atractiu per al municipi. No obstant això, i com passa arreu, existeix un risc de banalització de la ciutat a causa de la instal·lació de cadenes i franquícies comercials que acaba fent iguals totes les ciutats.

4. A Granollers existeix un patrimoni intangible molt arrelat i que alguns col·lectius estan posant en valor. Aspectes com la Festa Major, amb els Blancs i Blaus, el mercat dels dijous, la recuperació de varietats autòctones com la mongeta del ganxet, entre d'altres, li confereixen un caràcter reconegut i valorat per la població. D'altres elements patrimonials físics, com la Porxada, la Pedra de l'Encant, les mines d'aigua de Palou, etc., encara reforcen més la identitat i la imatge de la població, que està orgullosa d'aquests elements.

5. El paisatge agrícola de Palou representa un valor per al municipi. Els colors estacionals, la tranquil·litat, la tradició i les dinàmiques pròpies del camp esdevenen una oportunitat del paisatge de Granollers, tot i que té l'amenaça de l'abandonament per la manca de relleu generacional que es faci càrrec del camp i que el mantingui productiu.

6. A Granollers, per les seves dimensions, la majoria dels desplaçaments es fan a peu, motiu pel qual, possiblement, no acaba de funcionar la mobilitat en bicicleta. No obstant això, els assistents no descarten el seu ús si es condiciona una bona xarxa de carrils bici que també connecti amb la resta de paisatges del municipi.

7. L'accés a alguns paisatges és difícil pel fet que Granollers es troba entre barreres de comunicació. Per aquest motiu i per una manca de coneixement, tot i que hi ha una bona xarxa d'itineraris, aquests estan infrautilitzats. La ciutadania valora positivament el fet de disposar de rutes paisatgístiques al municipi, i amb cartells explicatius i alguns condicionaments bàsics en farien un ús molt més intensiu, sobretot les escoles.

8. El riu Congost ha millorat molt, tant pel que fa a la seva renaturalització com pel que fa a l'afluència i activitat que hi ha al passeig

fluvial. Hi tenen lloc activitats esportives, de passeig i educatives en un paratge recuperat per a l'ús i gaudi de la ciutadania. La població aposta perquè continuï la millora, tractant alguns punts negres on creuen que manca neteja i seguretat.

9. Es considera bàsic fomentar l'educació en paisatge, ja que «conèixer és estimar». S'ha de motivar la població per tal de solucionar problemes com l'incivisme, la neteja o la manca de seguretat. Això es pot fer des de les escoles, però també des de les associacions, promovent, per exemple, el treball en xarxa.

10. El paisatge es considera una oportunitat en temps de crisi; no cal anar lluny per gaudir de la diversitat de paisatges, ja que al municipi n'existeix un ric mosaic. A més a més, es coincideix a afirmar que un dels valors més importants de Granollers és la seva gent i el teixit associatiu, i que la participació de la ciutadania en les accions que es duen a terme és una oportunitat que cal aprofitar.

Basant-se en aquestes conclusions i en l'exposició pública dels treballs tècnics realitzats per validar-los, es van establir i consensuar els objectius de qualitat paisatgística de Granollers (OQP). Aquests, un total de 25 OQP agrupats en sis eixos estratègics d'actuació, van ser, a més, prioritzats per la ciutadania, que va decidir quin hauria de ser l'ordre d'actuació per tal d'anar assolint els reptes que planteja el paisatge del municipi. En aquest sentit, la ciutadania va considerar que els principals eixos estratègics sobre els quals començar a treballar per a obtenir el paisatge desitjat de Granollers són els referits al paisatge construït i, per tant, al paisatge urbà pròpiament dit, així com també a l'eix del paisatge compartit i, per tant, l'ús comunitari que es fa del paisatge.

Amb el Pla d'Implicació amb el Paisatge de Granollers, s'ha pogut constatar que la ciutadania entén la necessitat d'endreçar els espais públics, quotidians i de ciutat, a la vegada que es considera part implicada en el fet que això succeeixi. A l'apartat següent es presenta l'exemple del que està succeint al carrer Ricomà, com una experiència del veïnat per a actuar en el seu paisatge quotidià.

Resultats de la prioritització dels objectius de qualitat paisatgística per part de tots els grups de treball.		
EIX 1	UN ESPAI CONSTRUÏT HARMÒNIC I AMABLE AMB LES PERSONES	TOTAL
OQP1	Garantir la unitat arquitectònica, l'harmonia cromàtica i la coherència dels materials dels edificis i evitar el desordre provocat per elements aliens en façanes i cobertes.	8
OQP2	Fomentar una edificació industrial de qualitat, tenint en compte també les tanques perimetrals, els espais enjardinats, els rètols identificadors i la publicitat.	-3
OQP3	Afavorir la permanència i la millora de les explotacions agràries, la xarxa de camins rurals i els camps de cultiu per salvaguardar el patró d'assentaments i la imatge de conjunt del pla de Palou.	28
OQP4	Potenciar actuacions de millora dels espais públics als barris, fent-los més amables a la ciutadania mitjançant l'ús de mobiliari urbà i la presència de vegetació.	30
OQP5	Pacificar la circulació motoritzada dels carrers transversals de la trama urbana afavorint l'espai destinat al vianant, mitjançant voreres amples i arbrades.	7
EIX 2	UN MUNICIPI PLE D'ESPAYS VERDS EN BON ESTAT	
OQP6	Emprar espècies de vegetació autòctona als espais públics i jardins, especialment als llocs propers a l'àmbit agrícola i fluvial, per garantir la coherència del paisatge natural del municipi.	-7
OQP7	Promoure l'espai verd com a valor afegit tant del paisatge urbà com del paisatge industrial de Granollers.	8
OQP8	Promoure les pràctiques d'horta urbana (en balcons, terrats i terrasses) i d'horta comunitària (en espais públics), afavorint la coexistència de l'activitat productiva amb les activitats socials, lúdiques i educatives.	1
OQP9	Donar continuïtat als projectes de preservació i restauració del riu Congost i d'altres espais i elements naturals del Pla especial de protecció i gestió del patrimoni natural (ENIM i EBIM).	21
OQP10	Afavorir la connectivitat ecològica i paisatgística entre els espais verds de la ciutat i amb els espais naturals forestals, fluvials i agraris.	1
EIX 3	UNS ELEMENTS SINGULARS QUE ENRIQUEIXEN GRANOLLERS	
OQP11	Destacar elements i edificis emblemàtics, com per exemple, la Pedra de l'Encant, les bateries antiaèries o el Pedró, com a recursos patrimonials del municipi.	-3
OQP12	Fomentar la conservació dels elements patrimonials vinculats a l'aigua, com ara mines, basses, canals d'irrigació i altres elements vinculats.	-6

EIX 4	UN MUNICIPI QUE ENTRA PELS ULLS	
OQP13	Potenciar la visibilitat de les serres de Ponent i de Llevant, als eixos transversals, i de la serralada litoral i prelitoral, als eixos nord-sud, evitant la construcció d'elements que la distorsionin.	-3
OQP14	Garantir la qualitat visual de la primera línia dels polígons que limiten amb el riu i la ciutat, per projectar una imatge més amable i harmoniosa del paisatge industrial.	-5
OQP15	Dignificar els accessos a Granollers per millorar la primera imatge que ofereix el municipi i valoritzar els seus paisatges de perifèria.	15
OQP16	Mitigar l'efecte barrera provocat per les infraestructures, en especial, del ferrocarril de la línia R2 de Rodalies i la C-17.	5
EIX 5	UN PAISATGE COMPARTIT	
OQP17	Fomentar l'ús educatiu del paisatge entre escoles, associacions i altres col·lectius, per garantir-ne el reconeixement i l'apreciació social.	22
OQP18	Intervenir en espais en desús i/o degradats i dotar-los d'usos socials; per exemple, impulsar actuacions d'art urbà al mur de contenció del riu Congost i a les mitgeres dels edificis.	14
OQP19	Crear i condicionar una xarxa d'itineraris periurbans per tot el municipi, garantint el gaudi del paisatge per a tota la població.	6
OQP20	Cosir les diferents parts del municipi, sobretot la trama urbana amb els seus espais adjacents, amb espais d'ús col·lectiu.	11
OQP21	Garantir l'accessibilitat universal a tots els espais i barris del municipi, potenciant la mobilitat en transport públic, en bicicleta i a peu.	16
EIX 6	UNA IDENTITAT ÚNICA, UNA MARCA DE QUALITAT	
OQP22	Reconèixer el patrimoni intangible, com per exemple, els elements culturals, les festes i llegendes i els esdeveniments esportius, que configuren el paisatge de Granollers i projecten la seva imatge exterior.	4
OQP23	Posicionar el paisatge industrial de Granollers com una marca identitària del municipi i una plusvàlua davant la seva competència empresarial.	-17
OQP24	Vincular els productes locals amb els paisatges on es generen com a estratègia de promoció econòmica i de desenvolupament local.	10
OQP25	Valorar la identitat de Granollers en la seva complexitat, refermant la presència de tots els seus paisatges: forestal, agrícola, fluvial, industrial i urbà.	2

En negreta es marquen aquells OQP que van obtenir més puntuació en la prioritització treballada amb els diferents mecanismes de participació. Font: elaboració pròpia.

4. Experiència al carrer Ricomà

Des del mes d'octubre de l'any 2012 el tram del carrer Ricomà que va des de Príncep de Viana a Isabel de Villena està tancat definitivament al trànsit de vehicles. Aquesta iniciativa es va engegar després que a l'agost del mateix any el carrer s'hagués tallat per segon any consecutiu, coincidint amb la festa major, la festa del carrer i una fira que organitzen els veïns.

Una de les ponències que va organitzar el Centre d'Estudis de Granollers, l'any 2011, presentava una proposta tècnica per transformar aquest tram de carrer i contribuir, així, a passar d'una «ciutat trànsit» a una «ciutat acollidora».³³ Aquesta proposta, dissenyada pel geògraf Màrius Navazo, es va portar a la pràctica com a prova pilot durant un mes del mateix estiu i va consistir a restringir el trànsit motoritzat, instal·lar alguns bancs, crear jocs infantils amb pintura al terra i permetre la instal·lació de terrasses als bars del carrer. L'experiència va ser tot un èxit: el carrer es va convertir en un veritable espai d'estada durant aquell temps i també va quedar clar que amb mesures de baix cost econòmic es pot transformar un carrer.

A partir d'aquell moment es va obrir un debat veïnal sobre com i per a qui han de ser aquests carrers i, després de diverses reunions, els veïns van optar per proposar a l'Ajuntament el manteniment del carrer tallat als vehicles i, aquest, després de valorar la proposta, va decidir donar-hi suport. D'aquesta manera, la ciutat va incorporar un espai per a tots, un nou espai públic. De moment, en aquest tram de carrer no hi ha prevista cap reforma urbanística tot i que, amb el temps, es preveu alguna intervenció com les que ja s'han realitzat en altres carrers de trets similars, com el carrer Tarafa o el dels Comtes de Bell-lloc. Mentrestant, els veïns i veïnes continuen reunint-se, amb l'objectiu de millorar el seu carrer i convertir-lo en un lloc d'estada agradable.

Aquest és només un exemple de com s'estan multiplicant les iniciatives col·laboratives que tenen per objectiu l'apropiació de l'espai públic per part de la ciutadania. Si durant uns quants anys hem cedit els carrers als vehicles i la gestió de l'espai corresponia

³³ Navazo, M. (2012). «De la 'ciutat trànsit' a la 'ciutat acollidora'. Reflexions i propostes per a Granollers». *Ponències. Anuari del Centre d'Estudis de Granollers 2011*, pàg. 31-52.

exclusivament a les administracions i als seus equips tècnics, ara, amb la realitat que estem vivint, és clau que es generi un sentiment de responsabilitat compartida, on tots els agents que conviuen en un mateix espai, en aquest cas el carrer, actuïn de manera conjunta per millorar-lo i així, es pugui beneficiar la col·lectivitat.

Abordar aquest procés, que tot just comença, des de l'òptica del paisatge i, concretament, des del marc del paisatge local, esdevé una oportunitat per vincular les intervencions i transformacions més físiques sobre el carrer amb les necessitats i requeriments dels veïns i veïnes sobre el seu paisatge quotidià.

Com Zoido³⁴ apunta, cada cop hi ha més iniciatives de participació en relació amb una idea complexa i dinàmica de l'espai (voluntària i creativa o estandarditzada i regulada), ja que és tan important definir els elements i trets desitjats de l'espai vital com desenvolupar els mitjans i els mètodes de diàleg i debat que el possibiliten. Un cas reeixit d'això que exposem seria, per exemple, el del conjunt urbà de Gabriela Mistral al barri Oliver (Saragossa) a través del programa *Disueña tu barrio*, impulsat per Paisaje Transversal³⁵ dins el programa Rehabilitat Zaragoza Vivienda, on s'han rehabilitat els espais comuns (transformacions físiques i d'ús) i s'han generat processos de participació per a la vida en comunitat preguntant «com era, com és i com volem que sigui el paisatge del nostre barri», que deriven en una millor qualitat de vida en l'entorn.

4.1. Exemples de petites intervencions paisatgístiques

A continuació es presenten diferents exemples d'intervencions «petites» i/o concretes en l'espai públic que han suposat una millora en la qualitat del paisatge d'allà on han estat implementades, tenint en compte que, per context, poden servir com a font d'inspiració per al carrer Ricomà.

³⁴ Zoido, F. (2005): «Paisatge i ordenació territorial». A: *Documents de la Conferència sobre el Conveni Europeu del Paisatge en ocasió de la seva entrada en vigor*, Papers de Sostenibilitat, núm. 9: CADS. Consell Assessor pel Desenvolupament Sostenible, Generalitat de Catalunya.

³⁵ Paisaje Transversal és una plataforma transdisciplinària que treballa en nous models de gestió i intervenció urbana, des del punt de vista de la participació ciutadana i l'ecologia urbana, aplicant als processos les eines digitals. Font: <http://www.paisajetransversal.org/>.

Els elements de mobiliari urbà poden servir per enfortir el sentiment identitari de comunitat. Les cadires mòbils i amb Wi-Fi de la plaça major de Mòdena (Itàlia), que la gent pot moure i agrupar com vulgui a part de fer-les servir per treballar; la taula que es va fer construir a la ciutat de Terni per unir dues comunitats d'un mateix barri que no tenien bona relació (Itàlia); o les mateixes cadires de vímet que l'associació de comerciants va decidir treure a la carretera per dotar-la de seients per a la gent, i que també han servit per fer altres activitats, són alguns exemples d'aquest efecte.

Cadires de vímet de l'associació de comerciants de Granollers Centre.

Font: web municipal i elaboració pròpia.

D'altra banda, també es poden realitzar intervencions amb verd urbà o en elements d'aquest tipus ja existents. Per exemple, sobre les parets dels edificis es poden realitzar jardins verticals de grans dimensions, aprofitant les mitgeres, però també petites actuacions donen resultats sorprenents, com unes plantes que surten de quadres penjats a les parets (Raval, Barcelona) o les fundes de ganxet que es van posar als arbres de Gràcia (Barcelona) amb motiu de la celebració de la *Shopping Night*. Una altra intervenció on és més evident la participació de la comunitat és la creació d'hortos urbans als parterres de darrere les parades d'autobús a Londres (*The Edible Bus Stop*³⁶), multiplicant, d'aquesta manera, el respecte pel mobiliari comú.

³⁶ Més informació a: <http://www.theediblebusstop.org/>.

Un element important i freqüentment oblidat dels paisatges urbans són les mitgeres, les parets divisòries dels immobles que passen a ser un fet quotidià a les ciutats quan es produeixen canvis urbanístics i queden exposades a la visió de la ciutadania. Les mitgeres, però, no han estat dissenyades per ser façanes i quan queden al descobert esdevenen parets sense identitat i sense protagonisme que resten en un estat provisional permanent si no s'hi actua per integrar-les en el paisatge urbà. Algunes ciutats, però, han actuat sobre la seva superfície i els exemples que trobem van des de les tradicionals i conegudes vinyetes de còmic reproduïdes als edificis de Brussel·les, passant per les obres d'art de les mitgeres a Barcelona o la innovadora intervenció amb llums LED en un edifici proper al Paseo del Prado de Madrid, fins a les mitgeres col·lectives del projecte *Muralismo Público* a Vitòria, on és la ciutadania qui proposa les parets sobre les quals intervenir, col·labora en el disseny i, fins i tot, en l'execució, bé sigui de manera voluntària o a través del programa per a joves la Brigada de la Brotxa.

De les parets mitgeres a la façana sencera, alguns pobles i ciutats han volgut diferenciar-se a través del tractament del color. Girona o Cudillero (Astúries) destaquen pel mosaic de colors de les seves cases, que ofereixen una imatge típica que ja s'ha instal·lat a l'imaginari de la gent. En canvi, en alguns altres llocs el que destaca és el monocromisme, com per exemple, a Binibeca (Menorca), on el blanc encalat impregna les cases. A Júzcar, en canvi, el color s'ha fet servir com una estratègia de màrqueting per posicionar la ciutat i donar-la a conèixer amb el nom de «la ciutat barrufet», pel seu intens color blau.

Finalment, els paviments també poden jugar un paper important en el paisatge i la percepció que tenim dels espais públics. A París, per exemple, es va realitzar una intervenció de cobriment del paviment d'un carrer amb una fotografia de la gent que passava, acció que va generar un efecte òptic molt curiós entre les persones de veritat i les que eren una representació. En altres llocs, com també es va fer a la prova pilot del carrer Ricomà, s'han pintat jocs infantils al terra, una manera molt econòmica i senzilla de fer ús de l'espai i de socialitzar les famílies. Tanmateix, aquestes actuacions de diferenciació a través del paviment ja s'apliquen amb èxit a Granollers, per exemple, al centre històric, on a través d'un canvi de color del paviment es simbolitza el tram per on passava la muralla i les seves torres o, també, a la plaça Perpinyà, on es van substituir algunes

llambordes llises per unes altres amb formes de parts del cos de porquets, recordant, així, el seu nom popular, la plaça dels Porcs.

Exemples de tractaments del paviment aplicats a la ciutat de Granollers. Font: web municipal.

4.2. Aplicació al carrer Ricomà

Durant una sessió de debat obert amb els veïns i veïnes del carrer Ricomà,³⁷ aquests van fer algunes propostes concretes en funció de les seves necessitats i de com perceben el seu paisatge quotidià. Entre d'altres idees, van suggerir millorar la senyalització per fer més evident que és un carrer per a vianants; fer-lo de vianants, a llarg termini, amb plataforma única (sense voreres); posar-hi vegetació i mobiliari adequat per fer l'estada agradable però sense que els nous usos puguin ocasionar problemes per a la convivència; o, fins i tot, intervenir sobre les façanes per millorar-les estèticament, ja que ara, en poder passejar tranquil·lament pel carrer, se'n percep més la baixa qualitat.

En aquest sentit, aquestes propostes responen directament o indirectament a diversos dels objectius de qualitat paisatgística definits al Pla de Paisatge de Granollers i que s'han consensuat amb

³⁷ La sessió de debat obert va tenir lloc al bar Anònims del mateix carrer Ricomà, amb la participació dels veïns i veïnes del carrer, el dia 9 de gener de 2013.

Proposta exemple de millora paisatgística al carrer Ricomà aplicant alguns exemples d'intervencions proposades per la ciutadania. Font: elaboració pròpia.

la ciutadania, com per exemple: garantir la unitat arquitectònica, l'harmonia cromàtica i la coherència dels materials dels edificis i evitar el desordre provocat per elements aliens en façanes i cobertes (OQP 1), potenciar actuacions de millora dels espais públics als barris, fent-los més amables a la ciutadania mitjançant l'ús de mobiliari urbà i la presència de vegetació (OQP 4), o bé intervenir en espais en desús i/o degradats i dotar-los d'usos socials; per exemple, impulsar actuacions d'art urbà al mur de contenció del

riu Congost i a les mitgeres dels edificis (OQP 18). Amb aquesta proposta es fa evident que petites intervencions paisatgístiques poden representar canvis significatius en la qualitat del paisatge del carrer.

108 5. Epíleg

Ponències

En aquestes pàgines hem anat desgranant les polítiques de paisatge a nivell macro per apropar-nos, a poc a poc, a l'escala local, però no ens hem aturat aquí. Hem volgut, a través d'un exemple com el del carrer Ricomà, acostar-nos a actuacions micro que són d'utilitat per incidir en la qualitat del paisatge i en el benestar de la comunitat que hi interactua. Per concloure aquesta ponència voldríem ressaltar algunes idees i exposar els principals beneficis que hem detectat a través de l'experiència del Pla de Paisatge i amb el veïnat del carrer Ricomà.

- Els paisatges comuns a l'escala local esdevenen un tret molt sòlid de la identitat de les persones que el viuen. Quan parlem de paisatges locals ens referim a l'entorn on viuen les persones, als seus paisatges quotidians. Són els paisatges on la gent realitza les seves activitats diàries i amb els quals estableix forts lligams i vincles afectius. Alhora que el grau d'apropiació d'aquests paisatges és superior per la proximitat, també ho és el de pertinença. És per això que les persones considerem els paisatges que representen el nostre marc de vida com una característica important de la nostra identitat individual i col·lectiva.
- El diàleg i la participació són fonamentals per entendre totes les percepcions individuals sobre el paisatge, i totes les veus són necessàries per obtenir una percepció global. Per impulsar qualsevol iniciativa que intervingui en el paisatge cal recollir les opinions de tothom ja que només a partir de la multiplicitat de percepcions diferents es pot crear una visió global del paisatge. Tanmateix, aquestes veus han d'unir-se també per impulsar col·lectivament estratègies de protecció, gestió i intervenció en el paisatge.
- El paisatge a l'escala local esdevé una eina útil de cara a solucionar problemes quotidians i millorar la qualitat de vida de la ciutadania. A través d'aquestes experiències que s'han impulsat a Granollers hem pogut comprovar la utilitat de prendre el paisatge com a

catalitzador per a impulsar accions de millora del nostre entorn i, així, aportar un nou instrument a l'hora de resoldre algunes qüestions que afecten el nostre entorn i la relació que hi mantenim.

- Petites intervencions ben pensades i sorgides de la necessitat col·lectiva poden solucionar grans mancances. És per tots sabut que de vegades les solucions més simples resolen els problemes més complexos. No cal fer grans intervencions ni despeses econòmiques per adaptar el paisatge local a les necessitats de les persones que el viuen i, a més, millorar la qualitat paisatgística de l'entorn. Sobretot, si aquestes actuacions han estat consensuades i executades de forma col·lectiva, la satisfacció final serà superior.

- El paisatge a l'escala local resulta un punt de trobada entre agents: públics, privats i ciutadans. Per la proximitat que el paisatge a l'escala local representa per a les persones, en tant que marc de vida, els és molt fàcil i se senten legitimats per entaular converses amb altres agents com l'administració pública o les entitats privades. D'aquesta manera s'estableixen canals de comunicació fluids entre tots els actors i es posen al mateix nivell les necessitats i les demandes dels uns i dels altres en pro d'un paisatge comú i de qualitat.

- La convivència en un carrer, un barri o una ciutat pot millorar amb la realització d'activitats conjuntes d'intervenció paisatgística. Les intervencions sobre un espai comú, bé de tots, promouen la sensibilització sobre els drets i deures que tenim respecte a aquest espai. Així, en el moment que les persones han de treballar conjuntament per intervenir en un carrer, barri o ciutat, a més de desenvolupar un sentiment de responsabilitat respecte a l'espai, millora la relació entre elles. Existeix, a priori, una voluntat d'actuar amb entesa entre tots perquè es vol obtenir un resultat òptim per a aquell paisatge. És per això que es generen xarxes de persones amb un objectiu comú i forts lligams entre elles.

Irene Navarro,
ambientòloga

Míriam Valdelvira,
geògrafa